

7-9 Yaş Arasındaki Türk Çocuklarında Kelime Çağrışımını Etkileyen Sosyoekonomik Değişkenler

Hülya Pilancı*

Öz

Öğrenme sürecinde, bilginin daha önce öğrenilenleri tamamlaması, benzerliği, yakınlığı, sürekliliği öğrenmeyi kolaylaştırılmaktadır. Öğrenme sırasında, yeni bilginin, önceden bilinen kişi, kurum, nesne, olay, işlem ve metinlerle olan ilişkisi de öğrenmeye katkı sağlamaktadır. İlk kez karşılaşılan bir bilginin zihinde anlamlandırılması zaman alır. Ön bilgilerin olması, bu sürenin kısalmasında, kalitesinde ve hızında etkili olmaktadır. Dolayısıyla öğrenme sürecinin verimliliği, doğru çağrışım sayısının çokluğuyla doğru orantılıdır. Çağrışım, kişiden kişiye belli ölçülerde değişebilir. Çağrışım gücü; kişinin bilgi düzeyi, yaşama zenginliği, kelime servetinin miktarı ve niteliği, kelimelerin belirttiği kavramlarla olan etkileşimi, yaşadığı sosyal ve fizikî çevre, eğitim durumu, mecazları kullanabilme yeteneği gibi pek çok değişken tarafından yönlendirilebilir. Kişinin yaşadığı sosyoekonomik çevre onun çağrışım oluşturma sürecini nasıl etkilemektedir, sorusu bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Çalışmada, 7-9 yaş arasındaki Türk çocuklarının 11 üst kavramdaki kelime çağrışımları ve bu çağrışımları etkileyen faktörler, uygulamalı bir çalışmadan elde edilen veriler ile değerlendirilmeye çalışılmaktadır. Çalışmanın verileri, 2006-2007, 2007-2008 ve 2008-2009 öğretim yılları boyunca sosyoekonomik çevre farklılıkları bulunan iki okuldaki öğrencilerin takip edilmesiyle elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Kelime, Kelime çağrışımı, Çağrışım kuvveti, Sosyoekonomik düzey

* Yrd. Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü – Eskişehir / Türkiye
hpilanci@anadolu.edu.tr

1. Giriş

Öğrenme zihinde meydana gelen bir süreçtir. Bu süreç içinde bilginin daha önce öğrenilenleri tamamlaması; öğrenilenlerle benzerliği, yakınlığı, sürekliliği; mekân, kişi, nesne, olay, işlem ve metinlerle olan ilişkisi önemli bir rol oynar. Yeni bir bilginin zihinde anlamlandırılması zaman alırken, varsa, ön bilgiler bu sürenin kısılmasında, kalitesinde ve hızında etkili olmaktadır.

Dolayısıyla öğrenme sürecinin verimliliği, çağrışımın beklenen yönde ve sayısının çokluğuyla da zenginleşmektedir. Öğrenilmesi gereken bir kavramın yeni olması, zihnin eski öğrenmelerden yararlanarak bu kavramı yapılandırma çabasına girmesini tetiklemektedir. Eğer bir çağrışım yapılabiliyorsa ve çağrışımlar tamamlayıcı özellikteyse, öğrenme istenilen yönde gerçekleşebilmektedir.

Çağrışım, uzun yıllar düşüncenin oluşumu ve akışının açıklanmasında ele alınmıştır. Psikolojide, Ach'ın çalışmalarından önce, düşünce akışını yöneten iki temel eğilimin çağrışım yoluyla “yeniden üretme” ve “direnme” olduğu ileri sürülmekteydi. Yeniden üretme, şu anda zihni işgal etmekte olan imge ile bağlantı kurulan geçmiş deneyimler sırasındaki imgelerin geri getirilmesi; direnme ise deneyimlerle kazanılan her imgenin geri getirilerek, yeniden, imgelerin akış zincirine dahil olma eğilimi olarak açıklanmaktaydı (Vygotsky 1985: 86). Düşüncüyü oluşturan kavramların oluşmasını karmaşık bir etkinlik olarak açıklayan Vygotsky ise bu sürecin tek başına “çağrışım” a indirgenemeyeceğini fakat dikkat, imgeleme, çıkarsama ya da belirleme eğilimleriyle birlikte çağrışımın da sonuç için vazgeçilmez olduğunu ve araç olarak kelime kullanılmadığı sürece yetersiz kaldığını belirtmektedir (1985: 91).

Çağrışım, *Türkçe Sözlük*'te “Bir düşünce, görüntü vb.nin bir başkasını hatırlatması. 2. Davranışlar, düşünceler ve kavramlar arasında yer ve zaman birliğinin etkisiyle kurulan bağlantılar sonucu, bilinç alanına bunlardan birisi girdiğinde ötekini de bilince çekmesi olayı, tedai” (tdk.gov.tr) olarak tanımlanmaktadır. Çağrışımı, “Bir kelimenin anlam, şekil ve ses yakınlığı yoluyla başka kelimelerle kurduğu bağlantılar” olarak açıklayan Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*'nde (1992: 65), birbirini çağrıştıran; *ağaç, kıraç, tokaç; gelen, gören, bilen; ağırbaşlılık, ciddiyet, ciddilik, resmîlik, oturluluk vb.* örneklerini vermektedir. “Baca” kelimesini ele alan Doğan Aksan (1987: 47) da “bu belirtinin zihnimizde yalnız başına bulunmadığını; bize *ev, fabrika, is, duman*, hatta *isten karar, bir siyahlık, çatı, dam* kelimelerini de çağrıştırdığını” belirtir.

Eğitim Terimleri Sözlüğü'nde (Oğuzkan 1974), çağrışım “Yer, zaman, neden, etki ve sonuç bakımından aralarında birlik, benzerlik ya da karşıtlık gibi ilişkiler bulunması dolayısıyla düşüncelerin kendiliğinden birbirini anıtması olayı. 2. Ruhsal etkinlikler ve durumlar arasında kurulan görevsel ilişkiler.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanımdaki bilgilere bağlı olarak başvurulabilecek olan *Psikoloji Terimleri Sözlüğü*'nde (1974: 9) çağrışım “Davranışlar, düşünüler ve kavramlar arasında, yer ve zaman birliğinin etkisiyle kurulan bağlantılar sonucu, bilinç alanına bunlardan birisi girince ötekini de bilince çekmesi olayı”dır. *Felsefe Terimleri Sözlüğü*'nde (Akarsu 1998: 84), “Ruhsal olayların istencin aracılığı olmadan, kimi kez de istencin direnişine karşın birbirlerini bilinç alanına çekmesi.” şeklinde açıklanmaktadır.

Çağrışımın yazılı ya da sözlü olarak belirtilmesinde temel kaynak kelimedir. Kelimeler, bütün dillerin temelini oluşturan yapı taşlarıdır (Kurudayıoğlu 2005: 294). XVII. yüzyıldan beri, kelimelerin kavramların içine yerleştiği kalıplar olmayıp birbiriyle sıkı ilişkili değerlerden oluşmuş, dil denen sistem içinde, dil birliği mensuplarında genel olarak ortak sayılabilecek birtakım tasavvurların, kavramların sese çevrilmiş temsilcileri, her dilin kaynaşmış bir düşünce-ses birleşimi oldukları kabul edilmektedir (Aksan 1989: 253). Kelime için, çok sayıda tanım yapılmıştır. Ancak bu tanımlar ortak noktada buluşmamaktadır (Kurudayıoğlu 2005: 294-297). Martinet'e göre (1985: 98), bütün diller için kelime kavramının kesin olarak tanımlanması boşunadır. Kelime tanımlamayı, belli bir dilin çerçevesi içinde yapmak daha sağlıklıdır. “Bütün dillerde kelime var mıdır?” sorusuna verilecek cevap bile çok kesin değildir (Kurudayıoğlu 2005: 302).

İnsanın ana dilindeki bir kelimeyi ilk defa ne zaman duyduğunu, ne zaman bütün yönleriyle kavradığını, ne zaman yeniden üretebilecek hâle geldiğini ölçmenin çoğu durumda imkânsız olduğu da kabul edilmektedir (Demir ve Yılmaz 2009: 7). Kelime tanımı konusunda sınırların belirlenmemesi, kelimeye ilişkin bütün çalışmaları da etkilemektedir (Kurudayıoğlu 2005: 294).

Aksan'ın “Ana dili, başlangıçta anneden ve yakın çevreden daha sonra da ilişkide bulunulan diğer çevrelerden öğrenilen, insanın bilinçaltına inen ve bireylerin toplumu en güçlü bağlarını oluşturan dildir.” (1998: 81) tanımına bağlı olarak “bir anadil içindeki kelimelerin de başlangıçta aileden ve yakın çevreden daha sonra da ilişkide bulunulan diğer çevrelerden kazanıldığını” söyleyebiliriz. Kelime dağarcığının gelişmesinde de ailenin ilgisi ve sosyoekonomik durumu, çevre, yaş, cinsiyet, okul gibi değişkenlerin ve özellikle Türkçe derslerinin büyük etkisi olduğu vurgulanmaktadır (Öz 2003: 177, Demir 2007: 15, Karatay 2007: 150).

Kelime ve çağrışımla yakından ilişkili olan “kelime hazinesi”, duyulan kelimelerin tanınması, algılanması, kodlanması, depolanması ve hatırlanması süreçleriyle kısa süreli hafızadan geçirilerek uzun süreli hafızaya transfer edilmesiyle oluşur (İnal 2007: 57). Bir ana dilde okuma, yazma konuşma ve dinlemenin de iyi düzeyde olması, temelde, kelime dağarcığının zengin olmasına bağlıdır. İnsanda düşüncenin oluşumu ile bilinen kelime sayısı doğru orantılıdır ve insan bildiği sözcük sayısına bağlı olarak düşüncesini de geliştirir (Karatay 2007: 146-148).

Türkçedeki *bıkmak-bezmek-usanmak-usanç-bıkkınlık getirmek* öğelerinin birbirini çağrıştıran, bir kavram alanı içinde düşünülebilecek kelimeler örneği olarak veren Aksan’a (1971: 254) göre dil denem sistem içinde bu kelimelerin konuşma, okuma, yazma sırasında nasıl seçildikleri, zihnin nasıl işlediği de üzerinde durulması gereken bir diğer konudur.

Kelime çağrışımları, her dilde her bireyde vardır. Kelime çağrışımları, şu temel kuramlara dayandırılmaktadır: 1. Benzerlik: Benzer kelimelerin çağrışımları (semantik, biçimsel vd.), 2. Bitişiklik: Birbirine yakın kelimelerin çağrışımları, 3. Zıtlık: Zıt kelimelerin çağrışımları (Çiftçi 2009: 636).

Dil bilim alanında yapılan kelime çağrışımı çalışmaları ana dili ve yabancı dil öğretiminde değerlendirilmektedir (Entwisle 1966, Dönmez vd. 1999, Çiftçinar 2002, Fitzpatrick 2007, Çiftçi 2009). Kelime çağrışımları dil öğretiminde bir yöntem olarak kullanılmakta ve çağrışım ilkelerini doğru ve otomatik biçimde kullanabilme yeterliği kazanmanın, en azından, hafıza eğitimini güçlendirerek kalıcı ve doğru bir dil öğrenmeye destek verebileceği üzerinde durulmaktadır (Lambert 1972: 9-31, Cüceloğlu 1998: 171-182, Buzan 1996: 37-40, Nissen-Henriksen 2006: 389-408). Yine kavram oluşturma kuramlarından biri olan Çağrışimsal Kuram da kavramların öğrenilmesi sürecini çağrışımlar kurma olarak açıklar (Yıldız 2009: 4). Çiftçi’nin (2009), cinsiyet değişkeninin üniversite öğrencilerinin kelime çağrışımlarına etkisini incelediği makalesi ve Tekcan ve Göz’ün (2005) 600 kelimeyi temel alarak “çağrışım setleri” oluşturma çalışmaları bu alanda yapılmış olan çalışmalara örnek olarak verilebilir. Psikoloji alanında da teşhis ve tedavi amacıyla kelime çağrışımları, yapılmaktadır (Brown 1958: 12-21, Peterson ve Peterson 1959: 193-198, Anıl vd. 2003: 159-169, Alptekin vd. 2004: 91-97).

Temel (2009: 2), zengin bir çağrışım gücüne sahip olmanın özellikle yazarlarda görülen bir yetenek olduğunu, dil ve edebiyatta başarı için bunun gerekli olduğunu ileri sürmektedir. Çiftçi’ye (2009: 6-7) göre çağrışımlar, kişiden kişiye belli ölçülerde değişebilir ve çağrışım gücü; kişinin bilgi

düzeyi, yaşama zenginliği, kelime servetinin miktarı ve niteliği, bazı kelimelerle ve onların gösterdikleriyle olan etkileşim, yaşanan sosyal ve fizikî çevre, eğitim durumu, mecazları kullanabilme yeteneği gibi pek çok değişken tarafından yönlendirilebilir.

Bu çalışmanın genel amacı, 7-9 yaş arasındaki çocuklarda farklı sosyoekonomik çevrenin kelime çağrışımları üzerindeki etkisini incelemektir. Toplanan veriler ve elde edilen bulgular ışığında aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır:

1. Farklı sosyoekonomik çevreleri olan 7-9 arasındaki çocukların *vücut ve sağlık* kavramında kelime çağrışımları farklı mıdır?
2. Farklı sosyoekonomik çevreleri olan 7-9 arasındaki çocukların *ev* kavramında kelime çağrışımları farklı mıdır?
3. Farklı sosyoekonomik çevreleri olan 7-9 arasındaki çocukların *aile ve akrabalık* kavramında kelime çağrışımları farklı mıdır?
4. Farklı sosyoekonomik çevreleri olan 7-9 arasındaki çocukların *okul* kavramında kelime çağrışımları farklı mıdır?
5. Farklı sosyoekonomik çevreleri olan 7-9 arasındaki çocukların *beslenme* kavramında kelime çağrışımları farklı mıdır?
6. Farklı sosyoekonomik çevreleri olan 7-9 arasındaki çocukların *giyecekler* kavramında kelime çağrışımları farklı mıdır?
7. Farklı sosyoekonomik çevreleri olan 7-9 arasındaki çocukların *çevre* kavramında kelime çağrışımları farklı mıdır?
8. Farklı sosyoekonomik çevreleri olan 7-9 arasındaki çocukların *kutlamalar* kavramında kelime çağrışımları farklı mıdır?
9. Farklı sosyoekonomik çevreleri olan 7-9 arasındaki çocukların *boş zaman* kavramında kelime çağrışımları farklı mıdır?
10. Farklı sosyoekonomik çevreleri olan 7-9 arasındaki çocukların *doğa* kavramında kelime çağrışımları farklı mıdır?
11. Farklı sosyoekonomik çevreleri olan 7-9 arasındaki çocukların *duygular* kavramında kelime çağrışımları farklı mıdır?

2. Yöntem

Çalışma 2006-2009 yılları arasında Eskişehir’de yürütülmüştür. Araştırmanın Türkiye’deki genel evrenini 7, 8 ve 9 yaş grubu öğrencileri; çalışma evrenini ise Eskişehir’deki 7, 8 ve 9 yaş grubu öğrencileri oluşturmaktadır. Söz konusu yaş grubu öğrencilerinde, iki farklı sosyal çevreyi en iyi temsil edebileceği var sayılan, iki okul örneklem grubu olarak belirlenmiştir. Okulların belirlenmesinde Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğünden destek alınmıştır. A okulu, şehir merkezine uzak, ailelerin eğitim seviyelerinin ve ekonomik durumunun düşük olduğu; B okulu ise merkezde yer alan,

ailelerin eğitim seviyelerinin ve ekonomik durumunun yüksek olduğu bir okuldur. Çalışmaya iki okulda, 2006-2007 öğretim yılında ilköğretime başlayan 7 yaş grubu öğrencilerinden 25'er kişilik iki grup öğrenci ile başlanmıştır. Çalışmalar, her öğrenci için ayrı bir dosya oluşturularak 2007-2008 ve 2008-2009 öğretim yıllarında da sürdürülmüştür. Üç yıl boyunca öğrencilere 1. Vücut ve Sağlık, 2. Ev, 3. Aile ve Akrabalık, 4. Okul, 5. Beslenme, 6. Giyecekler, 7. Çevre, 8. Kutlamalar, 9. Boş Zaman, 10. Doğa, 11. Duygular olmak üzere toplam 11 üst kavram altında çağrışım kuvveti yüksek olan birer örnek (Sutherland 1989: 36) uyarın olarak verilerek anlamca kuvvetli ilişki kurdukları çağrışımlarla tepki vermeleri beklenmiştir. 11 üst kavramın belirlenmesinde, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*'nda (1-5. Sınıflar) yer alan zorunlu ve seçmeli temaları da kapsayan Coenen ve Vermeer (1998), Coumou ve vd. (1987) ve Ocak'ın (1990) çalışmalarından yararlanılmıştır.

Öğrencilerin verdiği cevaplar dosyalarına işlenirken ses kayıt cihazlarına da kaydedilmiştir. Uygulamalar, çalışma ekibinin gözetiminde ve öğrencilerle bire bir yapılmıştır. Bu nedenle öğrencilerin birbirlerini etkilemeleri söz konusu değildir. Öğrencilerin çağrışımlarını ifade etmede çekingen davranmadıkları ve içten oldukları gözlenmiştir.

Çalışma, iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, örneklem olarak alınan iki okul öğrencilerinin sosyal ve yakın çevrelerine bağlı olan profili analiz edilmektedir. Bu bölümde okul idarelerinden alınan öğrenci bilgi formlarına ek olarak aileler için hazırlanan soruların cevaplarının değerlendirmesi de yer almaktadır. Bölümde, öğrencilerin anne ve babalarının eğitim durumu, meslekleri, kardeş sayıları, ailelerin gelir durumu; öğrencilerin kitap okuma alışkanlığı, öğrencinin ana sınıfına gidip gitmediği, evde bilgisayar olup olmadığı ve öğrencinin bilgisayardan yararlanma alışkanlığı gibi çağrışım gelişiminde etkili olabilecek bilgiler her iki okul için değerlendirilmektedir.

İkinci bölümde, öğrencilerle yapılan uygulama çalışmalarında elde edilen çağrışımların gelişimi incelenmektedir. Okulların kelime çağrışım gelişimleri, yaş gruplarına göre kendi içinde değerlendirilirken; öğrenci aileleri ve konum açısından farklı sosyal çevrelere mensup olan iki okulun karşılaştırılmasına ilişkin bir değerlendirme de yer almaktadır. Çalışmanın verileri daha önce de (Pilancı 2009: 349-351) kullanılmış, elde edilen kelimeler, önceden oluşturulan bir kontrol listesi ile karşılaştırılmıştır. Bu çalışmada ise elde edilen veriler kendi içinde değerlendirilerek; çağrışım ve çağrışım kuvveti açısından ele alınmaktadır.

3. Bulgular

3.1. Örneklem Gruplarının Sosyoekonomik Özellikleri¹

Bu bölümde, her iki okulun öğrencilerinin sosyoekonomik durumunu gösteren özellikler yer almaktadır. A okulu, alt sosyoekonomik bir çevrede bulunan okulu; B okulu ise üst sosyoekonomik bir çevrede bulunan okulu temsil etmektedir.

Öğrencilerin annelerinin eğitim durumu: A okulunda, örnekleme yer alan öğrenci annelerinin eğitim durumu, B okuluna göre düşüktür. A okulu annelerinin 21'i ilkokul, 4'ü ortaokul mezunudur. Eğitim durumu yüksekokul veya üniversite olan anne yoktur. B okulu annelerinin ise 2'si ilkokul, 2'si ortaokul, 13'ü lise, 8'i de üniversite mezunudur.

Öğrencilerin babalarının eğitim durumu: A okulunda, örnekleme yer alan öğrenci babalarının eğitim durumu da B okuluna göre düşüktür. A okulu babalarının 8'i ilkokul, 9'u ortaokul, 6'sı lise, 1'i yüksekokul, 1'i üniversite mezunudur. Yüksek okul ve üniversite mezunu baba sayısı 2'dir. B okulunda ise ilkokul mezunu baba yoktur. Babaların 3'ü ortaokul, 13'ü lise, 4'ü yüksek okul, 5'i üniversite mezunudur.

Öğrencilerin annelerinin çalışma durumu: A okulunda, örnekleme yer alan öğrenci anneleri içinde çalışan anne yoktur, tamamı ev hanımıdır. B okulu annelerinin ise 16'sı çalışmaktadır. 9 anne ev hanımıdır.

Öğrencilerin babalarının çalışma durumu: A okulunda, örnekleme yer alan öğrenci babalarının 23'ü çalışmaktadır. 2 baba ise işsizdir. B okulunda ise 23 baba çalışmakta, 1 baba işsiz, 1 baba da emeklidir.

Öğrencilerin ailelerinin gelir durumu: A okulunda, örnekleme yer alan öğrenci aileleri gelir durumu açısından değerlendirildiğinde; 15 ailenin 0-500 TL, 10 ailenin de 500-1000 TL arasında geliri olduğu görülmektedir. B okulunda örnekleme yer alan öğrenci ailelerinin gelirleri 500-1000 TL'den başlamakta ve 2500 TL üzerine kadar dağılım göstermektedir. Bu sonuçlar, anne ve babaların eğitim durumu ile ilişkilendirilebilir.

Öğrencilerin kardeş sayısı: A okulunda, örnekleme yer alan öğrencilerin 4'ünün kardeşi yoktur. 7 öğrencinin bir kardeşi, 9 öğrencinin iki kardeşi, 5 öğrencinin üç kardeşi vardır. B okulunda ise örnekleme yer alan öğrencilerin 12'sinin kardeşi yoktur. 6 öğrencinin bir kardeşi, 3 öğrencinin iki kardeşi, 4 öğrencinin üç kardeşi vardır. Dört ya da daha fazla kardeşi olan öğrenci her iki okulda da yoktur.

Öğrencilerin ana sınıfı deneyimi: Ana sınıfı deneyimi açısından incelendiğinde; A Okulunda, örnekleme yer alan öğrencilerin 14'ünün bu deneyimi olduğu, 11'inin ise doğrudan ilköğretime başladığı görülmektedir. B okulunda ise öğrencilerin 21'inin ana sınıfı deneyimi vardır. 4 öğrenci doğrudan ilköğretime başlamıştır.

Öğrencilere ailelerinin ders dışı kitap alma alışkanlığı: A okulunda, öğrencilerin 18'i, aileleri tarafından ders dışı kitaplarla da desteklenmektedir. 7 öğrenci ise böyle bir destek görememektedir. B okulunda ise ailesinden ders dışında kitap desteği göremeyen öğrenci sayısı 1'dir. Bu sonuç, öğrencilerin anne ve babalarının eğitim durumu ile ilişkilendirilebilir.

Öğrencilerin evlerinde bilgisayar bulunma durumu: A okulunda, öğrencilerin 3'ünün evinde bilgisayar bulunmakta; 22'sinin evinde bulunmamaktadır. B okulunda ise öğrencilerin 19'unun evinde bilgisayar bulunmakta; 6'sının evinde bulunmamaktadır. Bu sonuç, ailelerin gelir durumu ile ilişkilendirilebilir.

Öğrencilerin bilgisayardan yararlanma durumu: Örnekleme yer alan öğrencilerin bilgisayardan yararlanma durumu, evde bilgisayar olup olmasına bağlı olarak değerlendirilebilir. A okulunda, 22 öğrenci bilgisayardan yararlanamazken; B okulunda, 19 öğrenci bu imkânı bulabilmektedir.

3.2. Çağrışımlar

Bu bölümde iki okuldan elde edilen çağrışımların, yaşlara göre gelişimleri, farklılıkları tespit edilerek çağrışım kuvvetleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Farklı sosyoekonomik çevreleri olan 7-9 arasındaki çocukların "vücut ve sağlık" ilgili kelime çağrışımları farklı mıdır?

Tablo 1. *Vücut ve Sağlık*

yaş	a okulu		b okulu		a ve b okulu	
	çağrışım sayısı	%100 ortak	çağrışım sayısı	%100 ortak	%100 ortak	
7	65	-	75	-	-	
8	122	burun, göz	158	koku, burun, göz, kalp	burun, göz	
9	155	burun, diz, göz, spor	188	koku, bacak, burun, göz, kalp, temizlik, vücut	burun, göz	

Her iki okulda 7 yaş grubunda %100'e ulaşan ortak bir çağrışım elde edilememiştir. A okulunda 8 yaş grubunda "burun" ve "göz" olmak üzere 2; 9 yaş grubunda ise "burun", "dil", "göz" ve "spor" olmak üzere 4 çağrışım %100'e ulaşılmıştır. B okulunda 8 yaş grubunda "koku", "burun", "göz" ve "kalp" olmak üzere 4; 9 yaş grubunda "koku", "bacak", "burun", "göz", "kalp", "temizlik" ve "vücut" olmak üzere 7 çağrışım %100'e ulaşılmıştır.

9 yaş sonunda her iki okulda çağrışım sayısının artmasının en önemli nedeni "vücut ve sağlık" konusunun işlendiği dersleridir. Elde edilen "alerji, antibiyotik, bakım, beden dersi, beyincik, damar, deri, dengeli beslenme, düzenli beslenme, diş sağlığı, enerji, enfeksiyon, gövde, hepatit A, hepatit B, kafatası, kalın bağırsak, karma aşı, mikrobik hastalıklar, kulak zarı, omurilik soğanı, öd kesesi, sağlığınıza dikkat etmek, steteskop" gibi 7 yaştan sonra kazanılan çağrışımlar, okulun etkisinde gelişen çağrışımlar olarak gösterilebilir.

9 yaş sonunda "Vücut ve Sağlık" üst kavramı, okullar arasında karşılaştırıldığında, B okulunun A okulundan 33 çağrışım daha fazla ifade ettiği görülmektedir. Bu farkı oluşturan ifadelerde "ağrı, astım, baş ağrısı, burun akması, ciğer hastalığı, çocuk felci, diş kanseri, enfeksiyon, grip, hapşırma, horlamak, kuduz, kuş gribi, mikrobik hastalıklar, rahim ağzı kanseri, sinüzit, verem" gibi hastalık adları; basen, ciğer, çene, damak, damar, dudak, duyu organı, göz bebeği, göbek, ince bağırsak, kulak zarı, omurilik soğanı, öd kesesi, ses telleri, ten, sırt, sidik torbası gibi organ adları; "deterjan, düzenlilik, planlılık, temiz çevre, temiz elbise, temiz giyinmek, titizlik" gibi düzen ve temizlikle ilgili ifadeler yer almaktadır. "Ateş, cerrah, dans, derece, dinleme, dinlenme, düş, düşünce, eczane, enerji, koku, korkunç rüya, muayene, rahatsız olma, rüya, yorgunluk ve yüzme" farkı oluşturan diğer çağrışımlar olarak gösterilebilir. "Astım, beyin yellenmesi (havale), ciğer hastalığı, damar tıkanıklığı, diş kanseri, kanser, kuş gribi, rahim ağzı kanseri, sinüzit, tansiyon, tümör, uyurgezerlik" gibi hastalık adları konusunda çevresel etkilerin söz konusu olabileceği söylenebilir.

7-9 yaş arasında "Vücut ve Sağlık" üst kavramının çağrışım alanı şöyledir: *Organlar, hastalıklar, sağlık görevlileri, hastalıkla birlikte yaşanan durumlar, tedavi, sağlığı koruma, dengeli beslenme, vücut temizliği, çevre temizliği.*

Farklı sosyoekonomik çevreleri olan 7-9 arasındaki çocukların “ev” ile ilgili kelime çağrışımını farklı mıdır?

Tablo 2. Ev

yaş	a okulu		b okulu		a ve b okulu	
	çağrışım sayısı	%100 ortak	çağrışım sayısı	%100 ortak	%100 ortak	
7	89	-	90	-	-	
8	151	-	192	masa	-	
9	186	-	248	masa,televizyon	-	

“Ev” üst kavramı altında A okulunda 7, 8 ve 9 yaş grubunda %100’e ulaşan bir çağrışım elde edilememiştir. B okulunda da 7 yaş grubunda %100’e ulaşan bir çağrışım elde edilememiştir. Bu okulda, 8 yaş grubunda “masa” olmak üzere 1; 9 yaş grubunda “masa” ve “televizyon” olmak üzere 2 çağrışımında %100’e ulaşılmıştır.

9 yaş sonunda her iki okulun “Ev” üst kavramı altındaki çağrışım sayıları dikkate değer biçimde farklıdır. B okulunun, A okulundan 62 çağrışım daha fazla ifade ettiği görülmektedir. Bu farklılığı yaratan çağrışımın incelendiğinde; A okulunda “televizyon, koltuk, masa, yatak, dolap, yatak odası, buzdolabı, halı, mutfak, bilgisayar, çamaşır makinesi, sandalye, cam, oda” gibi büyük eşya ya da ev bölümlerinin ilk sıralarda ifade edildiği; sosyal imkânları iyi olan B okulunda ise bunlara ek olarak “asansör, avize, ayakkabı dolabı, banyo dolapları, banyo lambası, baza, biblo, bilgisayar masası, cebinlik, çalışma masası, çocuk dolabı, deodorant, ders masası, diş fırçası, diş macunu, elbise dolabı, fiskos (sehpa), giyinme dolabı, gümüş, hol, kat, klozet, küvet, lavabo, mutfak dolabı, paspas, petek, portmanto, resim, salata soyacağı, sallanan sandalye, salon koltukları, süs çiçekleri, şampuan, terlik, televizyon masası, yemek takımı” gibi farklı eşya adlarının; ayrıca “blender, bilgisayar kamerası, elektronik oyuncaklar, fritöz, klavye, mikro dalga fırın, mikser, mp3, mutfak robotu, oyun odası, robot, ses sistemi, süpürge makinesi, tost makinesi, yazıcı” gibi evde bulunan elektronik aletlerin ifade edildiği görülmektedir. Yine B okulunda evin bölümlerinin adlandırılmasında görülen “bebek odası, benim odam, çalışma odası, duş kabin, ebeveyn odası, havuz, koridor, televizyon odası, teras” gibi çağrışımın iki okul arasındaki sosyal farkı gösteren çağrışımın olarak değerlendirilebilir.

7-9 yaş arasında her iki okulun birlikte %100’e ulaştığı bir çağrışım tespit edilememiştir. 9 yaş sonunda A okulunda %96, B okulunda %100 ile

“televizyon” her iki grup içinde ilk ifade edilen çağrışımlardan biri olarak dikkati çekmektedir. “Bilgisayar” sosyal imkânları sınırlı olan A okulunda %60; sosyal imkânları iyi olan B okulunda %92’ye ulaşmıştır. Yine B okulunda “ben” kavramı %4 ile 7, 8 ve 9 yaş gruplarında yer alan bir farklılık olarak görülmektedir.

7-9 yaş arasında “Ev” üst kavramının çağrışım alanı şöyledir: *Evdeki eşyalar, evin bölümleri.*

Farklı sosyoekonomik çevreleri olan 7-9 arasındaki çocukların “aile ve akrabalık” ile ilgili kelime çağrışımını farklı mıdır?

Tablo 3. Aile ve Akrabalık

yaş	a okulu		b okulu		a ve b okulu	
	çağrışım sayısı	%100 ortak	çağrışım sayısı	%100 ortak	%100 ortak	
7	29	-	25	anne, baba	-	
8	49	anne, baba	34	anne, baba, teyze	anne, baba	
9	76	anne, baba dede, teyze	47	anne, baba dede, teyze	anne, baba, dede, teyze	

A okulunda 7 yaş grubunda %100’e ulaşan bir çağrışım elde edilememiştir. 8 yaş grubunda “anne” ve “baba” olmak üzere 2; 9 yaş grubunda ise “anne”, “baba”, “dede” ve “teyze” olmak üzere 4 çağrışım %100’e ulaşılmıştır. B okulunda ise 7 yaş grubunda “anne” ve “baba” %100’e ulaşılan 2 çağrışım olarak tespit edilmiştir. 8 yaş grubunda “anne”, “baba” ve “teyze” olmak üzere 3 çağrışım; 9 yaş grubunda “anne”, “baba”, “dede” ve “teyze” olmak üzere 4 çağrışım %100’e ulaşılmıştır.

9 yaş sonunda A okulunda, B okulundan 29 çağrışım daha fazla ifade edilmiştir. A okulunda ifade edilen farklı çağrışımlar arasında “amcaoğlu, cici anne, dayıoğlu, ebe, elti, hacı anne, insan, komşu, misafir, kayınvalide, kız kardeş, konuk, misafir, sülale, yaşlı akrabalar, yaşlılar, yaşıt,” gibi çağrışımlarda çeşitlilik göze çarpmaktadır. Bunun yanı sıra A okulunda “çay içmek, çekirdek çitlemek, dayanışma, konuşmak, meyve yemek, mısır patlatmak, piknik, sohbet, yemek yemek,” gibi olayların da “Aile ve Akrabalık” üst kavramı altında ifade edildiği görülmektedir.

7-9 yaş arasında “Aile ve Akrabalık” üst kavramının çağrışım alanı şöyledir: *Aile bireyleri, akrabalar, aile veya akrabalarla birlikte gerçekleşebilecek olaylar.*

Farklı sosyoekonomik çevreleri olan 7-9 arasındaki çocukların “okul” ile ilgili kelime çağrışimleri farklı mıdır?

Tablo 4. Okul

yaş	a okulu		b okulu		a ve b okulu	
	çağrışım sayısı	%100 ortak	çağrışım sayısı	%100 ortak	%100 ortak	
7	67	-	77	-	-	
8	140	tahta	139	tahta	tahta	
9	215	tahta	173	tahta, dolap	tahta	

A okulunda 7 yaş grubunda %100’e ulaşan bir çağrışım elde edilememiştir. 8 ve 9 yaş gruplarında “tahta” olmak üzere 1 çağrışım %100’e ulaşılmıştır. B okulunda da 7 yaş grubunda %100’e ulaşan bir çağrışım elde edilememiştir. 8 yaş grubunda “tahta” olmak üzere 1; 9 yaş grubunda “tahta” ve “dolap” olmak üzere 2 çağrışım %100’e ulaşılmıştır.

9 yaş sonuna kadar her iki okulun “Okul” üst kavramı altında ifade ettikleri çağrışım sayıları farklılık göstermektedir. “Okul” üst kavramı altında anasınıfı deneyimi açısından daha zayıf olan A okulunun 7 yaş grubu 67 çağrışım; ana sınıfı deneyimi konusunda daha iyi olan B okulunun 7 yaş grubu 77 çağrışım ifade ederken; 9 yaş sonunda A okulunun, B okulundan 42 çağrışım daha fazla ifade ettiği görülmektedir. A okulunda bu farklılığı yaratan çağrışım arasında “albüm, Atatürk şeridi, boy ve kilo anketleri, çöp atmama anketi, harf tablosu, hikâye dolabı, öğretmen dolabı, perde, resim-iş köşesi, sayı tablosu, şeref köşesi, tema köşesi, yazı köşesi, yazı şeridi” gibi sınıf içinde bulunan eşyaların adları; “bölme, çarpma, Hacivat araştırmaları, Karagöz araştırmaları, Nasrettin Hoca araştırmaları, bilgisayar dersi” gibi sınıfta işlenen konular; “bilgisayar laboratuvarı, büyük salon, futbol sahası, maç yeri” gibi okulda bulunan mekânların adları; “bank, çam, fidan, kum” gibi okulun çevresinde bulunan nesnelere adları, “beslenme çantası, minder, ip, top” gibi okula getirilebilecek eşyaların adları; “gezi, kulüp, okul törenleri, okuma bayramı, yılsonu gezileri, öğrenmek, öğretim, öğretmeni dinlemek” gibi okulda gerçekleştirilecek etkinlik adları dikkati çekmektedir.

Okuldaki görevliler açısından bakıldığında da A okulunda %96, B okulunda %92 ile ilk ifade edilen çağrışımardan biri olarak “öğretmen”in, öğrenciler üzerindeki etkisi görülmektedir. “Müdür/okul müdürü” kavramı ise A okulunda %76, B okulunda %12; yine “müdür yardımcısı” A

okulunda %40, B okulunda ise %8 ile ifade edilmektedir. Bu konuda her iki okulda dikkati çeken bir diğer özellik de 7 yaş gruplarında “müdür bey” olan ifadenin 8 yaştan itibaren “müdür” olmasıdır.

B okulunda da “beden salonu, bilgisayar odası, çim, kumanda, kütüphane, öğrenci çıkış kapısı, sidi (cd), visidi (vcd)” gibi çağrışımlarda okulun imkânlarının; “eczane dolabı, eczane kutusu, il haritası, ilaç dolabı, sınıf andımız tablosu” gibi çağrışımlarda sınıfın imkânlarının; “kamera, mikrofon, rehberlik, satranç, takviyeli etüt çalışması, tepegöz, drama, kukla, projeksiyon” gibi çağrışımlarda okulda gerçekleşen çalışmaların ve okulun imkânlarının katkısı olduğu söylenebilir.

7-9 yaş arasında “Okul” üst kavramının çağrışım alanı şöyledir: *Okul ve sınıfın içinde bulunan eşyalar, okulun içinde ve dışında bulunan mekânlar, okulun bahçesinde bulunan nesnelere, okula getirilebilecek eşyalar, okulda gerçekleşen etkinlikler, okulda bulunan görevliler, sınıfta işlenen konular.*

Farklı sosyoekonomik çevreleri olan 7-9 arasındaki çocukların “beslenme” ile ilgili kelime çağrışımını farklı mıdır?

Tablo 5. Beslenme

yaş	a okulu		b okulu		a ve b okulu	
	çağrışım sayısı	%100 ortak	çağrışım sayısı	%100 ortak	%100 ortak	%100 ortak
7	61	-	88	-	-	-
8	140	-	151	-	-	-
9	197	-	188	-	-	-

“Beslenme” üst kavramı altında her iki okulda da 7, 8 ve 9 yaş gruplarında %100’e ulaşan ortak bir çağrışım elde edilememiştir.

Elde edilen verilere göre, 9 yaş sonunda, A okulunun, B okulundan 11 çağrışım daha fazla ifade ettiği görülmektedir. B okulu öğrencilerinin ailelerinin ekonomik durumunun iyi olmasının etkisi “ahududu, avokado, brokoli, bisküvi, ciğer, doritos, greyfurt, hazır yemekler, Hindistan cevizi, kaşar, kavurma, kebab, krem peynir, Mc Donalds, omlet, pastırma, pizza, puding, spagetti, tart, turta” gibi yiyecek adlarında, A okulunda rastlanılamayan çeşitlilikte dikkati çekmektedir. “Hamburger” ve “pizza” A okulunda 7 yaş grubunda hiç ifade edilmemekte; “hamburger” 8 yaş grubundan “pizza” da 9 yaş grubundan itibaren ifade edilmeye başlamaktadır. B okulunda ise 7 yaş grubunda “hamburger” %32, “pizza” %12 ile ifade edilmektedir. “Salçalı ekmek” A okulunda %20 iken B okulunda %4;

“portakal” A okulunda %36 iken B okulunda %76; “çilek” A okulunda %32 iken B okulunda %56; “muz” A okulunda %28 iken B okulunda %56; “çikolata” A okulunda %20 iken B okulunda %32; “kiraz” A okulunda %20 iken B okulunda %40; “köfte” A okulunda %8 iken B okulunda %48 olarak farklılıkları dikkati çeken çağrışımlardır.

İçecekler konusunda da iki grup arasında dikkate değer farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. “Bira, içki, lipton, ice tea, kahve, kakaolu süt, nescafe, rakı, soda, şampanya, şarap, şiveps (svhwepes), votka” B okulundan elde edilen, A okulunda görülmeyen, farklı çağrışımlar arasında yer almaktadır. Yine meyve suları ile ifadelerde dikkat çeken bir nokta, A okulunda 7 yaş grubunda tek bir çağrışım olarak rastlanan “meyve suyu”nun; B okulunda “elma suyu, havuç suyu, kivi suyu, mandalina suyu, portakal suyu” gibi çeşitlendirilen çağrışımlarla yer almasıdır.

A okulunda 9 yaş sonunda farklı olarak ifade edilen veya yoğunluğu B okuluna göre fazla olan çağrışımlar arasında “ayran, tarhana, tarla, bitki, çiftçi, arpa, buğday, bakla, bulgur ve bulgur pilavı, çorba, meybuza, yağlı ekmek” sayılabilir. “Su”, A ve B okullarında her yaş grubunda ifade edilen ilk çağrışımlardan biri olmakla birlikte her iki okulda da %100’e ulaşılan bir yaş grubu olmamıştır.

7-9 yaş arasında “Beslenme” üst kavramının çağrışım alanı şöyledir: *Yiyecekler, içecekler, sağlıklı beslenme, mutfak; yiyecek ve içeceklerle ilgili nesnelere, gereçler*

Farklı sosyoekonomik çevreleri olan 7-9 arasındaki çocukların “giyecekler” ile ilgili kelime çağrışımları farklı mıdır?

Tablo 6. *Giyecekler*

yaş	a okulu		b okulu		a ve b okulu	
	çağrışım sayısı	%100 ortak	çağrışım sayısı	%100 ortak	%100 ortak	
7	43	-	42	-	-	
8	73	-	84	-	-	
9	114	-	113	-	-	

“Giyecekler” üst kavramı altında her iki okulda da 7, 8 ve 9 yaş grubunda %100’e ulaşan ortak bir çağrışım elde edilememiştir.

“Giyecekler” üst kavramı altında her iki grupta, 7 ve 9 yaşta toplam çağrışım sayıları birbirine yakındır; ancak çağrışımların çeşitlerinde farklılıklar vardır. A

okulunun, B okulundan 1 çağrışım daha fazla ifade ettiği görülmektedir. “Şapka, çorap, önlük, pantolon, ayakkabı, gömlek, atlet, mont, eldiven, kısa kollu, kazak, etek” her iki okulda 9 yaş sonunda %50’ye ulaşan ortak çağrışımlardır. Ancak diğer çağrışımın çeşitliliğinde ve gelişiminde dikkate değer farklılıklar göze çarpmaktadır. A okulunda 9 yaş sonunda elde edilen çağrışım- lar arasında “ateşli ayakkabı, asker elbisesi, bayramlık elbise, damatlık, kuşak, nişanlık, sünnet elbisesi, türban, yazma” gibi çağrışım- lar yer alırken; B oku- lunda bu çağrışım- larla rastlanamamış; ancak “baksır, balon etek, bikini, ışıklı ayakkabı, kask, kokan çizme, lakost (lacoste), mayo, mini etek, papyon, peruk, soket, sandalet” gibi farklı çağrışım- larla rastlanmıştır. Giyeceklerle ilgili çağrı- şımların gelişmesinde A okulunda daha çok geleneksel törenlerin ve giysilerin; B okulunda ise modanın daha etkili olduğu söylenebilir. Bunlara ek olarak A okulunda “açık kollu, beden elbisesi, gocuk, kısa bacak, kısa kollu, kısa paça” gibi yöresel kullanımlar da dikkati çekmektedir.

7-9 yaş arasında “Giyecekler” üst kavramının çağrışım alanı şöyledir: *Dış giysiler, iç giysiler, tören giysileri, spor giysileri, aksesuarlar.*

Farklı sosyoekonomik çevreleri olan 7-9 arasındaki çocukların “çevre” ilgili kelime çağrışım- ları farklı mıdır?

Tablo 7. Çevre

yaş	a okulu		b okulu		a ve b okulu	
	çağrışım sayısı	%100 ortak	çağrışım sayısı	%100 ortak	%100 ortak	%100 ortak
7	84	-	66	ağaç	-	-
8	150	ağaç, araba	163	ağaç, araba	ağaç, araba	ağaç, araba
9	238	ağaç, araba	218	ağaç, araba	ağaç, araba	ağaç, araba

Elde edilen verilere göre, A okulunda 7 yaş grubunda %100’e ulaşan bir çağrışım elde edilememiştir. 8 ve 9 yaş grubunda “ağaç” ve “araba” olmak üzere 2 çağrışım öğrencilerin tamamı tarafından ifade edilmiştir. B oku- lunda ise 7 yaş grubunda “ağaç” %100’e ulaşan tek çağrışım olarak dikka- ti çekmektedir. Buna ek olarak “araba” 8 ve 9 yaş gruplarında %100’e ulaşan tek çağrışım olarak yine dikkati çekmektedir.

9 Yaş sonunda, her iki okulda “ağaç” ve “araba” %100’e ulaşan ortak iki çağrışım olmuştur. Okullar arasında diğer çağrışım- ların çeşitliliğinde ve gelişiminde dikkate değer farklılıklar göze çarpmaktadır. Toplam çağrışım sayısı açısından değerlendirildiğinde A okulunun B okulundan 20 çağrışım daha fazla ifade ettiği görülmektedir. Bu farklılığın önemli bir bölümünü,

A okulu öğrencilerinin ifade ettikleri hayvan ve bitki adları oluşturmaktadır. Hayvanlarla ilgili çağrışımlarda “ağaç kakan, arı, aslan, at arabası, ayı, dana, doberman, eşek, fil, güvercin, kaplumbağa, karga, keçi, kırlangıç, koyun, kurbağa, kurt, kuş sesleri, maymun, serçe, sinek, tavşan, tavuk, tilki, yılan” A okulunda B okulundan farklı olarak ifade edilen çağrışımlar olurken yine; “At, kedi, kelebek, köpek” çağrışımlarının B okulundan daha fazla öğrenci tarafından ifade edildiği görülmektedir. “Köpek” A okulunda %64, B okulunda %8; “kedi” A okulunda %60, B okulunda %8; “at” A okulunda %24 B okulunda %4’e ulaşmıştır.

Bitki adlarında da “biber, çam ağacı, fidan, karanfil, kavak, kayısı ağacı, limon ağacı, menekşe, meyveler, sebze” A okulunda, B okulundan farklı olarak ifade edilen çağrışımlar olmuştur. Çevre ile ilgili toplam çağrışım sayıları daha fazla olan A okulunda doğal çevrenin daha etkili olduğunu gösteren bir başka çağrışım da “toprak” olmuştur. “Toprak” A okulunda %28; B okulunda %4’e ulaşmıştır.

A okulu öğrencilerinin doğal çevre ile ilgili olan çağrışım zenginliğine karşılık olarak B okulu öğrencilerinin “çimen, alışveriş merkezleri, piknik alanları, yapay çevre, doğal çevre, apartman, ambulans, araba alarmı, astronot, ana okulu, eğitim gönüllüleri, kampanyalar, gökdelen, güzellik salonu” gibi çağrışımları ifade etmeleri dikkati çekmektedir. B okulunda dikkati çeken bir diğer nokta da çevrelerinde görülen meslek adlarındaki çeşitliliktir. Meslekler konusunda A okulunda “işçi, mühendis, öğretmen, pilot ve polis”e rastlanırken B okulunda “çöpçüler, gözlükçü, hemşire, kasap, kırtasiyeci, komiser, marketçi, mühendis, nalbantlık, oyuncakçı, öğretmen, pazarcılar, pilot, polis, ressam, savcı, sporcu, şoför ve uçak mühendisi” gibi daha çeşitli çağrışımlara rastlanmıştır.

7-9 yaş arasında “Çevre” üst kavramının çağrışım alanı şöyledir: *Hayvanlar, bitkiler, yapılar, araçlar, iş yerleri, meslekler, trafik.*

Farklı sosyoekonomik çevreleri olan 7-9 arasındaki çocukların “kutlamalar” ilgili kelime çağrışımları farklı mıdır?

Tablo 8. *Kutlamalar*

yaş	a okulu		b okulu		a ve b okulu	
	çağrışım sayısı	%100 ortak	çağrışım sayısı	%100 ortak	%100 ortak	
7	31	-	29	-	-	
8	75	-	78	23 Nisan	-	
9	122	doğum günü	97	23 Nisan, doğum günü	doğum günü	

A okulunda 7 ve 8 yaş grubunda %100'e ulaşan bir çağrışım elde edilememiştir. 9 yaş grubunda "doğum günü" %100'e ulaşan tek çağrışımdır. B okulunda da 7 yaş grubunda %100'e ulaşan bir çağrışım elde edilememiştir. 8 yaş grubunda "23 Nisan"; 9 yaş grubunda "23 Nisan" ve "doğum günü" %100'e ulaşan çağrışimler olmuştur.

Toplam çağrışım sayısı açısından değerlendirildiğinde A okulunun, B okulundan 25 çağrışım daha fazla ifade ettiği görülmektedir. "Akraba, arkadaşlık, dostluk, komşu, misafir, sokağa çıkmak, ziyaret" gibi insan ilişkilerini gösteren çağrışimler ile; Çevre Koruma Haftası, Dünya Gıda Haftası, Hayvanları Koruma Günü, İlköğretim Haftası, İnsan Hakları Haftası, Kızılay Haftası, Kütüphane Haftası, Sakatlar Hastası" gibi okulun katkısıyla kazanılan gün ve hafta adları bu farklılıklar arasında yer almaktadır. B okulundaki farklılıklar arasında ise "bisküvi, börek, cips, yaş pasta" gibi yiyecek adları; "evlilik yıl dönümü, şükran günü, yaş günü, yeni yıl" gibi özel günlerin adları ile; "havai fişekler, kostüm, kukla, meşale, maske, palyaço, pijama partisi" gibi sosyoekonomik durumlarıyla da ilişkilendirilebilecek diğer çağrışimler yer almıştır. "Mutluluk" %28, "sevinç" %20, "neşe" %12, "güler yüz" %4 ile yine B okulunda A okuluna göre kuvveti yüksek olan çağrışimler olmuştur.

"29 Ekim Cumhuriyet Bayramı" ve "30 Ağustos Zafer Bayramı" tam adı ile B okulunda 9 yaş grubunda %4 ile ifade edilmektedir. "23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı" ve "19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramını"na tam adı ile her iki grupta da rastlanamamıştır. A okulunda "Ramazan Bayramı" %60, "Şeker Bayramı" %4; B okulunda "Ramazan Bayramı" %36, "Şeker Bayramı" %40 ile ifade edilmektedir.

7-9 yaş arasında "Kutlamalar" üst kavramının çağrışım alanı şöyledir: *Resmî bayramlar, dinî bayramlar, bayramlarda yaşanan olaylar, bayramlarda yaşanan duygular.*

Farklı sosyoekonomik çevreleri olan 7-9 arasındaki çocukların "boş zaman" ilgili kelime çağrışimleri farklı mıdır?

Tablo 9. *Boş Zaman*

yaş	a okulu		b okulu		a ve b okulu	
	çağrışım sayısı	%100 ortak	çağrışım sayısı	%100 ortak	%100 ortak	
7	46	-	48	-	-	
8	109	-	108	-	-	
9	157	-	142	-	-	

“Boş Zaman” üst kavramı altında her iki okulda da 7, 8 ve 9 yaş grubunda %100’e ulaşan ortak bir çağrışım elde edilememiştir.

9 yaş sonunda Boş Zaman konusunda “oyun, oynamak/oyun oynamak, saklambaç ve kitap okumak” her iki okulda %50’ye ulaşan ortak çağrışım olmuştur. Toplam çağrışım sayısı açısından değerlendirildiğinde A okulunun, B okulundan 15 çağrışım daha fazla ifade ettiği görülmektedir. Bu çağrışım arasında A okulundan elde edilen başta “oyun oynamak %52” olmak üzere; “bebek oyunları %4, beş taş %4, birdir bir %4, bisiklet %40, dokuz taş %12, evcilik %20, futbol %24, ip atlamak %24, istop %8, ip %16, 11 oyunu %16, ip hoplama %4, kimin eli üstümde %4 kuyu kazmaca %4, maç %44, ortada sıçan %16, oyuncak oynama %4, saklambaç %92, top %20, sek sek %8, saklı oynamak %4, top oynamak %36, toplu saklambaç %12, terlik saklama %4, toplu yakalambaç %4, trencilik %8, uzun eşek %4, yağ satarım bal satarım %12, yakalambaç %32, yakan top %4,” gibi ev dışında oynanan oyun adlarındaki çeşitlilik dikkati çekmektedir. Bu okulda, “dışarı çıkmak %28” ile ifade edilmekte ve “hava durumu” %4 ile de olsa çağrışım arasında yer almaktadır.

B okulunda ise “arkadaşlarla oynamak %8, beş taş %4, birdir bir %4, bisiklet %52, bisiklete binmek %28, bebekle oynamak %28, bebek oyunları %12, evcilik %12, futbol oynamak %4, hırsız polis %4, istop oynama %4, kaydırak %4, kovalama %4, lego %4, oyuncak %16, top oynamak %12, maç %8, masal %4, top %8, oyun hamuru %4, saklambaç %60, salıncak %4, sandalye kapmaca %4, şehir bulmaca oyunu %4, tahterevalli %4, yağ satarım bal satarım %4, yakalamak %4, yakalambaç %4, yap boz %4, yemekçilik oynama %4” gibi ev dışı oyunlarda sıklığın azaldığı ve ev içinde oynanan oyunların da ifade edildiği görülmektedir. B okulunda ifade edilen diğer farklı çağrışım arasında yer alan; “sahil %4, tatil %32, tatile gitmek %8” gibi ifadeler bu grubun sosyo ekonomik durumlarının iyiliği ile ilişkilendirilebilir.

A okulunda, “bilgisayar” %8, “bilgisayar oyunu” %24, “bilgisayar oynamak” %16 ile ifade edilirken; B okulunda “bilgisayar” %84 ile öne çıkmaktadır. Yine B okulunda; çizgi film, atari, pileysiteşin (playstation), barbi (barbie), bitayt (bitatight), pilesifit (blesifeyte), kiris (crisis), dragon fuble (dragon fable), dividi izlemek (dvd izlemek), ekşınmen (actionman), gladiyus (gladius), nayt onlayn (knight online), megist (mecguest), satraç (satranç) , sıkatur (scooter), sindi (sindy), visidi izlemek (vcd izlemek) gibi çağrışımın yer alması öğrencilerin ailelerinin sosyoekonomik durumlarıyla ilişkilendirilebilir. “Su satmak”, “simit satmak”, “boncuk dizmek” çağrışımını da A okulunun sosyoekonomik durumu ile değerlendirilebilir.

7-9 yaş arasında “Boş Zaman” üst kavramının çağrışım alanı şöyledir: *Evde oynan oyunlar, ev dışında oynanan oyunlar, bilgisayar oyunları.*

Farklı sosyoekonomik çevreleri olan 7-9 arasındaki çocukların “doğa” ilgili kelime çağrışimleri farklı mıdır?

Tablo 10. *Doğa*

yaş	a okulu		b okulu		a ve b okulu	
	çağrışım sayısı	%100 ortak	çağrışım sayısı	%100 ortak	%100 ortak	
7	68	-	96	-	-	
8	119	-	161	-	-	
9	170	kuş	208	-	-	

“Doğa” üst kavramı altında her iki okulda da 7 ve 8 yaş grubunda %100’e ulaşan ortak bir çağrışım elde edilememiştir. A okulunda 9 yaş grubunda 1 çağrışım (kuş) %100’e ulaşmıştır.

Toplam çağrışım sayısı açısından değerlendirildiğinde B okulunun, A okulundan 38 çağrışım daha fazla ifade ettiği görülmektedir. Bu farkın, “ağaç kakan, bukalemun, çekirge, çita, denizyıldızı, denizati, diken balığı, goril, göçmen kuşlar, japon balığı, jaguar, kanarya, kertenkele, koç, kokarca, kunduz, kutup ayısı, leopar, mürekkep balığı, orangutan, örümcek, panda penguen, sansar, su kaplumbağası, sümüklü böcek, sürüngen, zebra” gibi kitaplar, televizyon ve bilgisayar programları aracılığıyla kazanılabilecek hayvan adlarında olması dikkati çekmektedir.

7-9 yaş arasında “Doğa” üst kavramının çağrışım alanı şöyledir: *Hayvanlar, bitkiler, coğrafi adlar, çevreyi ve doğayı koruma.*

Farklı sosyoekonomik çevreleri olan 7-9 arasındaki çocukların “duygularla” ilgili kelime çağrışimleri farklı mıdır?

Tablo 11. *Duygular*

yaş	a okulu		b okulu		a ve b okulu	
	çağrışım sayısı	%100 ortak	çağrışım sayısı	%100 ortak	%100 ortak	
7	29	-	30	-	-	
8	57	-	60	-	-	
9	101	-	76	-	-	

“Duygular” üst kavramı altında her iki okulda da 7, 8 ve 9 yaş grubunda %100’e ulaşan ortak bir çağrışım elde edilememiştir.

Toplam çağrışım sayısı açısından değerlendirildiğinde A okulunun, B okulundan 25 çağrışım daha fazla ifade ettiği görülmektedir. Bu farkın büyük bir bölümü “acı, acıklı, asık surat, bezginlik, can yakmak, çirkin, çirkin yüz, dil çıkarmak, endişe, endişeli, hasta olmak, hastaneye gitmek, hayret, kaygılı, kaza, kırılmak, kırmak, korkmak, kusmak, sinirli, şaşkın yüz, telaş, trafik kazası, utanç, üzgün, üzgün yüz” gibi duyguları veya olayları anlatan ifadelerdeki ayrıntılarda görülmektedir. Bunların yanı sıra aynı grupta “alış veriş, bayram, büyüme, çarşı, düğün, eğlence, film izlemek, gezi, okulların açılması, okulların kapanması” gibi olaylar, “güzel, çok güzel” gibi derecelendirilmeler, “anne, baba ve arkadaş” da duygularla ilişkilendirilmektedir.

“Duygular” üst kavramı altında B okulundan elde edilen verilerde ise “mutlu olmak, gurur duymak” başta olmak üzere “gözleri dolmak, havalara uçmak, hayal etmek, hayal kurmak, hayran kalmak, sevinçten ölmek” gibi duygularla ilişkilendirilebilecek deyimleşmiş çağrışımlar dikkati çekmektedir.

9 yaş sonunda “Duygular” üst kavramı altında elde edilen çağrışımlarda dikkati çeken diğer bir özellik; her iki grupta da ilk iki çağrışımın, sevinç-üzüntü (A okulu) veya sevinç-ağlamak (B okulu) gibi birbirine zıt iki duyguda yoğunlaşmış olmasıdır. Duyguların gelişmesinde yaşanan olayların etkili olduğundan yola çıkılırsa elde edilen verilere göre “trafik kazası, hasta olmak, hastaneye gitmek, kaza, acı, utanç, kaygı, kıskanmak, küsmek, sıkıntı, tartışma, unutma, ürperme, çıldırmak, delirmek, ölmek” olumsuz duyguların gelişmesinde etkili olan nedenler; “düğün, eğlence, alışverişi, çarşı, saygı, aşk, sevgi, arkadaş, oyun, parti, tiyatroya gitmek, rüya, düş, uyku, hediye” olumlu duyguların gelişmesinde etkili olan nedenler olarak değerlendirilebilir.

7-9 yaş arasında “Duygular” üst kavramının çağrışım alanı şöyledir: *Duygular, duyguların yaşanmasına neden olan olaylar.*

4. Sonuç

Çağrışım Aristoteles’ten bu yana üzerinde durulan konulardan biri olmuştur. Saussure, kelimelerin başka öğelerle ilişkilerini ele alırken çağrışım ilişkilerini de belirlemeye çalışmıştır (Aksan, 1989: 1). Çağrışım Öğrenme Kuramı da kavramların öğrenilmesini çağrışımlar kurma olarak açıklamaktadır (Hançerlioğlu 1988: 79-81).

İnsanlar arası ilişkilerde de iletilerin aynı çağrışımlara sahip olması, sürecin sağlıklı yürütmesinde ve amacın gerçekleşmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Öğrenme de bir kaynaktan çıkan bilgilerin gönderildiği biçimde, büyüklükte ve anlamda alıcı tarafından duyulması, algılanması, kavranması ve bilgiye dönüşmesi ise bu sürecin bileşenleri içinde çağrışım da önem kazanmaktadır. Öğrenilecek bir malzeme ne kadar anlamlı ise o kadar kolay öğrenilmektedir (Şimşek 2011: 1327-1328). Çağrışım konusundaki çalışmalar eğitim ve dil öğretimi çalışmalarında olduğu kadar psikoloji alanında da değerlendirilmektedir.

Bu çalışmada, 7-9 yaş grubunda iki farklı sosyal çevreyi en iyi temsil edebileceği var sayılan, iki okul örneklem grubu olarak alınarak sosyoekonomik değişkenlerin kelime çağrışımına olan etkisi incelenmeye çalışılmıştır. Elde edilen verilere göre, iki okulda %100 kuvvete ulaşan çağrışımlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 12. A ve B Okulunda %100 Değere Ulaşan Çağrışımlar

yaş	çağrışım sayısı	çağrışımlar
7	2	anne, baba
8	7	ağaç, anne, araba, baba, burun, göz, tahta
9	10	ağaç, anne, araba, baba, burun, dede, doğum günü, göz, tahta, teyze

Tablo 12’de görüldüğü gibi iki okulda 7 yaşta 2; 8 yaşta 7; 9 yaş sonunda 10 ortak çağrışımın kuvveti %100 olarak tespit edilmiştir. “Ev, Beslenme, Giyecekler, Doğa, Boş zaman ve Duygular” üst kavramlarında her iki okulun birlikte %100’e ulaştığı ortak bir çağrışım elde edilememiştir. Bu sonuçlara göre iki okulda 7-9 yaş arasında kuvveti yüksek olan çağrışım sayısının oldukça düşük olduğunu söyleyebiliriz.

Sosyoekonomik farklılıklar, çağrışımların değişkenlik göstermesinde etkili olmaktadır. Çalışmada, sosyoekonomik farklılıklardan kaynaklanan bireysel farklılıklar da gözlenmiştir. Örneğin, A okulunda 1 öğrenciden elde edilen “erkek odası” (erkeklerin toplandığı oda) ve “kadın odası” (kadınların toplandığı oda), ev içi düzenlemelerin, öğrencinin çağrışımlarına olan katkısını göstermektedir. Yine A okulunda “Beslenme” üst kavramı altında 1 öğrencide görülen “bismilla (bismillah)” sözcüğü de başka bir örnektir.

Çocukluk döneminde alınan her yaş, bilişsel ve dilsel becerilerin gelişiminde farklılık gösterebilmektedir (Codden 1995’ten akt. Tutuş 2000:

366). Tabloya bağlı olarak, yaşın çağrışım gelişiminde de önemli bir etkisi olduğunu söyleyebiliriz. Dil öğrenmede her yaşın avantajı ve dezavantajı vardır (Stern 1976: 3). Çocuklarda dil gelişimi içinde kavram öğrenme süreci, başka fikirler ve geçmiş deneyimlerle ilişki kurmayı da kapsayan bir süreç olması bakımından yetişkinlerden çok farklıdır. Bir yetişkinin yeni öğrendiği bir kavram, teorilere, prensiplere kimi zaman da tanımlamalara dayanırken; çocukların kavramların öğrenilmesinde yararlandıkları birincil kaynaklar her zaman gözlem ve deneyimleri olmaktadır (Keil 1989: 5); bu deneyimler de sosyoekonomik çevre ve okul içinde edinilmektedir. Çocukluktan, ergenlik çağına kadar olan yıllar hem anadil hem de yabancı dil dil öğrenimi için zihinsel olarak aktif yıllardır ve bu dönem sosyal ve duygusal açıdan da çok duyarlı bir dönemdir (Demirezen 2003: 5). Ele aldığımız 7-9 yaş grubu, eğitim çerçevesinde çağrışım zenginliği açısından geliştirilebilir bir dönemdedir. Elde ettiğimiz sonuçlar, üzerinde çalıştığımız öğrencilerde, çağrışım zenginliğine okulun yanı sıra sosyoekonomik özelliklerin de önemli bir etkisi olduğunu göstermektedir.

Açıklamalar

¹ Örneklem gruplarının sosyoekonomik özellikleri, söz konusu projenin farklı bir sonucuna dayanılarak hazırlanan ve *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi/The Journal of International Social Research*, Volume 2(9): 348-357’de yayımlanan “7-9 Yaş Arasındaki Türk Öğrencilerin Kelime Dağarcığı Gelişimi” başlıklı makalede de kullanılmıştır. Söz konusu özellikler bu çalışma konusuyla da ilgili olduğu için ele alınmaktadır.

Kaynaklar

- Akarsu, Bedia (1998). *Felsefe Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: İnkılap Yay.
- Aksan, Doğan (1989). “Kavram Alanı- Kelime Ailesi İlişkileri ve Türk Yazı Dilinin Eskiliği Üzerine”. *TDAY Belleten 1971*. Ankara: TDK Yay. 253-262.
- _____, (1987). *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi DTCF Yay.
- _____, (1998). *Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim)*. Ankara: TDK Yay.
- Alptekin, Köksal vd. (2004). “Şizofreni ve Yaşlanma: Şizofrenide Klinik Belirtilerin ve Bilişsel İşlevlerin Yaşla İlişkisi”. *Türk Psikiyatri Dergisi* 15 (2): 91-97.
- Anıl, A. Elif vd. (2003). “The Turkish version of the Auditory Consonant Trigram Test as a Measure of Working Memory: A Normative Study”. *Clinical Neuropsychol* 17 (2): 159-169.
- Brown, John (1958). “Some Tests of Decay of Immediate Memory”. *J. Exp. Psychology* 10: 12-21.
- Buzan, Tony (1996). *Bellek Eğitimiyle Anımsama Yöntemleri*. Çev. G. Şensoy. İstanbul: Epsilon Yay. 37-40.

- Coenen M. ve A. Vermeer (1998). *Nederlandse Woordenschat Alloctone Leerlingen*. Tilburg.
- Coumou ve vd. (1987). *Over de Derempel Naar Sociale Redzaamheid*. Utrecht.
- Cüceloğlu, Doğan (1998). *İnsan ve Davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi. 171-182.
- Çiftçi, Selcen (2009). “Kelime Çağrışımının Cinsiyet Değişkenine Göre Gösterdiği Temel Nitelikler Üzerine Bir Deneme”. *Turkish Studies* 4(3): 633-654.
- Çiftçınar, Bülent (2002). “Çağrışımın Dil Öğretimindeki Yeri”. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* (2)3: 74-78.
- Demir, Celal (2007). “Türkçe/Edebiyat Eğitimi ve Kişisel Kelime Serveti”. *Milli Eğitim Dergisi* 169: 2-8.
- Demir, Nurettin ve E. Yılmaz (2009). *Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Nobel Yay.
- Demirezen, Mehmet (2003). “Yabancı Dil ve Anadil Öğreniminde Kritik Dönemler”. *Dil Dergisi* 118: 5.
- Dönmez, Çiğdem vd. (1999). “Farklı Dil Becerilerine Sahip İki Dilli Türklere Temsil Sistemlerinin Kelime Çağrışımları Kullanılarak Değerlendirilmesi”. *Katarsis* 1999/1: 1-21.
- Entwisle, R. Doris (1966). *Word Associations of Young Children*. Baltimore: Jhon Hopkins Press.
- Fitzpatrick, Tess (2007). “Word Association Patterns: Unpacking the Assumptions”. *International Journal Applied Linguistics* 17 (3): 319-331.
- Hançerlioğlu, Orhan (1988). *Rubbilim Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- İnal, Bülent (2007). “Akademik Amaçlı Okuma İzlenesi Oluşturmada Temel Kriterler”. *Çankaya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi* 7: 57.
- Karatay, Halit (2007). “Kelime Öğretimi”. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 27: 144-150.
- Korkmaz, Zeynep (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yay.
- Kurudayıoğlu, Mehmet (2005). “Kelime Hazinesi Çalışmaları Açısından Kelime Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme”. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 25 (2): 293-307.
- Keil, C. Frank (1989). *Concepts, Kinds, and Cognitive Development*. Cambridge MA, MIT: 5.
- Lambert, Wallace (1972). “Developmental Aspects of Second Language Acquisition. Language”. *Psychology and Culture: Essays by Wallace E. Lambert*. Stanford University Press. 9-31.

- Martinet, Andre (1985). *İşlevsel Genel Dilbilim*. Çev. Berke Vardar. Ankara: Birey ve Toplum Yay. 98.
- Nissen, B.Henriette ve B. Henriksen (2006). "Word Class in Influence on Word Association Test Results". *International Journal of Applied Linguistics* 16 (3): 389-408.
- Ocak, M. A. (1990). *Anadili Derslerinde Kavramsal Gelişim*. Enschede: School Advies Dienst Pedologisch Instituut.
- Oğuzkan, Ferhan (1974). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yay.
- Öz, M. Feyzi (2003). *Uygulamalı Türkçe Öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Peterson, R.Lloyd ve J. Margaret Peterson (1959). "Shortterm Retention of Individual Verbal Items". *J. Exp. Psychology* 58: 193-198.
- Pilancı, Hülya (2009). "7-9 Yaş Arasındaki Türk Öğrencilerinin Kelime Dağarcığı Gelişimi". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi/The Journal of International Social Research* 2 (9): 348-357. Psikoloji Terimleri Sözlüğü (1974). <http://homes.ieu.edu.tr/hcetinkaya/S%C3%B6z%20C3%BCk%20Psikoloji.pdf> [Erişim tarihi: 23.12. 2013].
- Stern, H. H. (1976). "Optimal Age, Myth or Reality?". *The Canadian Modern Language Review* 32: 3.
- Sutherland, Stuart (1989). *The International Dictionary of Psychology*. New York: The Continuum Publishing Company.
- Şimşek, Cengiz. (2011). "Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri". *Educational Sciences: Theory ve Practice* 11(3): 1327-1356.
- Tekcan, İ. Ali ve İ. Göz (2005). *Türkçede Kelime Normları*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yay.
- Temel, Ali (2009). "Hayatınızın Seçimi". *Eğitim, Bilim ve Kültür Dergisi*. <http://www.egitimbilim.com/makaleler7.htm> (Erişim tarihi: 05.11.2009).
- Tutaş, Nazan (2000). "Yabancı Dil Öğrenmede Yaş Faktörü". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6: 365-370. TDK (2005). *Türkçe Sözlük*. Ankara.
- Vygotsky, L. S. (1985), *Düşünce ve Dil*. Çev. S. Koray. İstanbul: Kaynak Yay.
- Yıldız, Suzan (2009). "Yaş Gruplarına Göre Çocuklarda Kavram Gelişimi". www.pediatriportali.com/.../315_cocuklarda%20kavram%20gelistimi.ppt [Erişim tarihi: 14.10.2009].

Socioeconomic Variables Affecting Word Association in Turkish Children Aged 7-9

Hülya Pilancı*

Abstract

During the learning process, new information makes learning easier when it is integrated into and is similar to information gained earlier. While learning, the relation of the new information to already-known people, institutions, objects, processes, events and texts also contribute to learning. It takes time to give meaning to information seen for the first time. The more complementary associations a material to be learned has and the more meaningful these associations are, the easier it is to learn that material. Therefore, the efficiency of the learning process depends on the multitude of correct associations. Associations can change from one person to another to a certain extent. The strength of the association can be influenced by many variables including knowledge level, word power, social and physical environment, level of education, ability to use metaphors, and interaction with the concepts that words refer to. The present study aims at investigating how the socio-economic environment of an individual has an impact on her/his process of building word associations.

Keywords

Word, Word association, Association strength.

* Assist. Prof. Dr., Anadolu University, Faculty of Letters, Department of Turkish Language and Literature – Eskişehir / Turkey
hpilanci@anadolu.edu.tr

Социально-экономические факторы, влияющие на ассоциацию слов у турецких детей в возрасте 7-9 лет

Хулья Пиланджы*

Аннотация

В процессе обучения дополнение ранее полученных знаний, их сходство, близость и преемственность знаний значительно облегчают обучение. В процессе обучения отношение новой информации к ранее известным личности, организации, предмету, событию, процессу и тексту вносит определенный вклад в усвоение материала. Для усвоения впервые полученной, ранее незнакомой информации требуется определенное время. Получение предварительной информации влияет на сокращение данного времени, качество и скорость усвоения материала. Таким образом, эффективность процесса обучения прямо пропорциональна количеству правильных ассоциаций. Ассоциации в определенной степени варьируются от человека к человеку. Сила ассоциаций может руководствоваться многими переменными, такими, как уровень знаний человека, жизненный опыт, объем и качество словарного запаса, взаимодействие слов с определенными понятиями, социальная и физическая среда проживания, уровень образования, способность использовать идиомы. Эта работа призвана ответить на вопрос как влияет социально-экономическая среда проживания на процесс формирования ассоциаций. В работе сделана попытка анализа данных, полученных в результате практической работы по исследованию ассоциаций у детей в возрасте 7-9 лет на 11 высших понятий и факторов, повлиявших на эти ассоциации. Данные исследования были получены путем наблюдения за школьниками двух школ, имеющих различные социально-экономические условия на протяжении 2006-2007, 2007-2008 и 2008-2009 учебных годов.

Ключевые слова

Слово, ассоциации слов, сила ассоциации, социально-экономический уровень

* и.о.доц. доктор, университет Анатолу, филологический факультет, кафедра турецкого языка и Литератур - Эскишехир / Турция
hpilanci@anadolu.edu.tr